

УДК 330.341.1

JEL Classification: O10, O15, O20, I32

СУТНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

КИЧКАЙЛО Олександра

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

<https://orcid.org/0009-0001-8152-8362>-mail: oleksandra.kychkailo@gmail.com

У статті досліджено сутність інклюзивного економічного розвитку як сучасної парадигми соціально-економічних трансформацій в умовах глобалізації та зростання нерівності. Обґрунтовано, що традиційні підходи до оцінювання економічного поступу, зосереджені переважно на макроекономічних показниках, не відображають реального рівня добробуту населення та не враховують соціальні, інституційні й екологічні аспекти розвитку. Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до трактування інклюзивного економічного розвитку, систематизація його ключових складових і формування авторського бачення моделі інклюзивної економіки. У процесі аналізу наукових джерел виокремлено основні підходи до розуміння інклюзивного розвитку: гуманістичний, соціально-економічний, політико-інституційний та екологічно-інтегративний. Показано, що інклюзивний економічний розвиток є багатовимірним явищем, яке поєднує економічне зростання з розвитком людського капіталу, соціальною справедливістю, екологічною стійкістю та інституційною участю громад. Особливу увагу приділено ролі держави, бізнесу та громадянського суспільства як ключових суб'єктів формування інклюзивної економіки, а також значенню партнерської взаємодії між ними. На основі бібліографічного аналізу публікацій у базі Scopus за 2004–2025 рр. доведено зростання наукового інтересу до проблематики інклюзивного економічного розвитку, що зумовлено актуалізацією питань соціальної рівності, сталого розвитку та глобальних викликів. Проаналізовано міжнародну методологію оцінювання інклюзивності, зокрема Індекс інклюзивного розвитку, який дозволяє комплексно оцінювати економічний поступ з урахуванням розподілу доходів, міжпоколінневої стійкості та екологічних обмежень. Запропоновано авторську модель інклюзивної економіки як багаторівневої системи взаємодії держави, бізнесу та суспільства, орієнтованої на підвищення якості життя, справедливий розподіл ресурсів і довгостроковий добробут. Зроблено висновок про необхідність подальших досліджень, спрямованих на розроблення методичних підходів до кількісного оцінювання рівня інклюзивності економічного розвитку на національному та регіональному рівнях.

Ключові слова: інклюзивний економічний розвиток; соціально-економічна нерівність; економічна політика; сталий розвиток; партнерство держави, бізнесу та громадянського суспільства; децентралізація; соціальний добробут.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2026-19-53>

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття надійшла до редакції / Received 22.12.2025

Прийнята до друку / Accepted 20.01.2026

Опубліковано / Published 29.01.2026

© Кичкайло Олександра

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах глобалізації світова економіка перебуває у фазі масштабних і швидкоплинних трансформацій, зумовлених поглибленням міжнародної інтеграції, технологічними змінами, цифровізацією, зростанням мобільності капіталу та робочої сили, а також загостренням глобальних ризиків. Ці процеси одночасно відкривають нові можливості для розширення ринків, прискорення інновацій та підвищення продуктивності, але водночас породжують серйозні виклики, серед яких – структурні дисбаланси, посилення конкурентного тиску, нестабільність фінансових потоків та нерівномірність розвитку окремих територій і соціальних груп. Попри загальне зростання економічних показників у багатьох країнах, дедалі очевиднішою стає проблема несправедливого та асиметричного розподілу економічних благ як між державами, так і всередині окремих суспільств. Зростання розриву між доходами різних груп населення, концентрація капіталу, зниження доступності базових послуг для вразливих категорій, поширення бідності та соціальної ізоляції, нестабільність фінансового сектору, боргова залежність і посилення міграційних процесів формують підґрунтя для переосмислення традиційних стратегій розвитку, які орієнтувалися переважно на нарощення ВВП та макроекономічну стабільність. У цьому контексті закономірно зростає наукова й практична значущість концепції інклюзивного економічного розвитку як відповіді на сучасні соціально-економічні диспропорції.

Інклюзивний розвиток передбачає формування таких умов функціонування економіки, за яких результати економічного зростання стають доступними не обмеженому колу осіб, а максимально широким верствам населення, незалежно від їхнього соціального статусу, рівня доходів, місця проживання, віку, статі чи інших факторів. Йдеться не лише про кількісне зростання виробництва або збільшення національного доходу, а насамперед про якісні зміни в житті людей, які проявляються у підвищенні реальних доходів, створенні продуктивних робочих місць, забезпеченні гідних умов праці, зниженні рівня бідності та соціальної вразливості. Важливими

складовими інклюзивності є рівний доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, інфраструктури та фінансових ресурсів, а також наявність реальних можливостей для професійної реалізації, підприємництва й суспільної участі. Таким чином, економічний прогрес оцінюється не лише через макропоказники, а через відчутні результати для домогосподарств і громад: покращення повсякденного життя, безпеку, соціальну мобільність і справедливість. Саме тому інклюзивність стає ключовим критерієм ефективності державної економічної політики та показником її орієнтації на людину.

У цьому світлі роль держави набуває комплексного характеру, адже її завдання полягає не тільки в забезпеченні стійкого економічного зростання, а й у формуванні справедливої системи розподілу ресурсів, доходів і можливостей, у підтримці соціальної згуртованості та зменшенні структурних нерівностей. Власне це передбачає розвиток інституцій, які гарантують рівні правила гри, ефективне оподаткування й перерозподіл, цільові соціальні програми, підтримку людського капіталу та регіонального розвитку, стимулювання інновацій і відповідального бізнесу. Водночас інклюзивна економіка не може бути сформована виключно державними інструментами, адже її практична реалізація потребує партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Бізнес у цій моделі виступає не лише як джерело прибутку та зайнятості, а як суб'єкт соціальної відповідальності, що створює гідні робочі місця, інвестує в розвиток громад, дотримується етичних стандартів і підтримує інноваційні рішення. Громадянське суспільство, зі свого боку, забезпечує участь населення у прийнятті рішень, контроль за прозорістю політики, формування соціального капіталу та захист інтересів вразливих груп.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до трактування інклюзивного економічного розвитку, систематизація його ключових складових та обґрунтування авторського бачення моделі інклюзивної економіки в контексті сучасних соціально-економічних трансформацій, що відбуваються під впливом глобальних викликів і внутрішніх дисбалансів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема інклюзивного розвитку активно досліджується як у міжнародній, так і у вітчизняній науці. Водночас підходи до визначення сутності інклюзивного економічного розвитку залишаються різномірними та часто зосереджуються лише на окремих його вимірах. Це зумовлює необхідність комплексного узагальнення наявних теоретичних напрацювань.

Для початку пропонується провести теоретичний аналіз сутності інклюзивного розвитку як основи формування інклюзивної економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Теоретичні основи інклюзивного розвитку в науковій літературі

Автор 1	Трактування 2
Сен А. [1]	Інклюзивний розвиток трактується як розширення людських свобод, включаючи політичну свободу, економічні можливості, соціальні гарантії, прозорість та безпеку, що разом формують основу особистісного і соціального прогресу.
Сакс І. [2]	Інклюзивний розвиток фокусується на прямій демократії, розширенні громадянських і політичних прав, а також рівному доступі до соціальних послуг для всіх верств населення.
Азійський банк розвитку [3]	Інклюзивний розвиток охоплює зниження бідності, розвиток людського і соціального капіталу, гендерну рівність та посилення соціального захисту через участь громад у прийнятті рішень.
Рауніяр Г., Канбур Р. [4]	Інклюзивний розвиток поєднує справедливе економічне зростання, зміни в структурі виробництва, збільшення урбанізації та покращення освітніх і медичних показників.
Джонсон Б., Андерсон А. Д. [5]	Інклюзивний розвиток передбачає активізацію маргіналізованих груп через перерозподіл доходів у формальному й неформальному секторах для забезпечення рівноправної участі у формуванні майбутнього.
С. В. Філіппова, С. О. Єрмак [6]	Інклюзивний розвиток базується на взаємодії влади з усіма соціальними групами та передбачає структурні зміни задля зростання добробуту громад.
Гупта Д., Бод І. та ін. [7]	Концепція інклюзивного розвитку включає соціальні, реляційні та екологічні компоненти, підкреслюючи корисність інклюзії для суспільства і природи.
Гупта Д., Пау Н., Рос-Тонен А. [8]	Інклюзивний розвиток означає впровадження політик, спрямованих на загальний соціальний добробут та екологічну сталість розвитку.
Фонд «Пенабулу» [9]	Основою інклюзивного розвитку є створення оплачуваної зайнятості, ефективних соціальних мереж та підтримка базових державних послуг для незахищених груп населення.

1	2
Л.І. Федулова [10]	Суть інклюзивного розвитку полягає у забезпеченні участі усіх соціальних верств і територій у процесах вирішення соціально-економічних проблем.
Шаніна ван Гент [11]	Інклюзивний розвиток спрямований на залучення маргіналізованих груп до соціальних, економічних та політичних процесів задля підвищення добробуту та стійкості.
О.Г. Вдовичена [12]	Інклюзивний розвиток розглядається як система, в якій держава, бізнес і суспільство взаємодіють задля забезпечення справедливого розподілу ресурсів та довгострокового добробуту.
Гуторов А. О. [13]	Інклюзивний розвиток розглядається як системне поєднання економічного зростання і розвитку, що базується на принципах недискримінації, всеосяжної участі населення, справедливого розподілу вигод та екологічної збалансованості.
Бородіна О. М., Прокопа І. В. [14;15]	Інклюзивний розвиток трактується як модель всеохопного покращення якості життя, що передбачає залучення сільських громад до економічних процесів, розвиток людського капіталу та інституцій участі.
Шпикуляк О. Г. [16]	Інклюзивний розвиток пов'язується з формуванням ефективного інституційного середовища, яке забезпечує участь громад у розподілі ресурсів і прийнятті рішень на локальному рівні.

Джерело: систематизовано автором за даними [1;2; 3; 4; 5;6;7; 8; 9;10; 11; 12; 13; 14; 15; 15; 16].

Поняття інклюзивного розвитку в науковій літературі трактується по-різному, що свідчить про багатовимірність цього феномена. Проте ці підходи можна об'єднати в кілька смислових груп, кожна з яких висвітлює окремий аспект інклюзії в розвитку. Першу групу становлять автори, які акцентують увагу на людині як центрі розвитку, включаючи її права, свободи й можливості. Так, згідно з трактуванням Сен А. [1], інклюзивний розвиток – це насамперед розширення людських свобод, що створює фундамент особистісного і соціального прогресу. Підхід А. Сена видається методологічно обґрунтованим, адже розширення людських можливостей і прав доцільно розглядати як фундамент справедливого розвитку. Цей гуманістичний підхід концептуально узгоджується з розумінням інклюзії як процесу реалізації людського потенціалу.

Схожу позицію висловлює Сакс І. [2], акцентуючи увагу на прямій демократії, рівному доступі до послуг та громадянських правах. Його підхід зосереджений на політичній участі, що є важливим у контексті соціальної інтеграції. Зазначена точка зору видається обґрунтованою, однак потребує поєднання з економічними механізмами, інакше ризикує залишитись декларативною.

Іншу групу становлять дослідники, які розглядають інклюзивний розвиток у контексті соціальної рівності та структурних змін. Так, Азійський банк розвитку [3] трактує його як процес зниження бідності, розбудови соціального капіталу, гендерної рівності та участі громад у прийнятті рішень. Зазначений системний підхід вважається доцільним, оскільки він охоплює широкий спектр політик і соціальних впливів, що формують якість життя. Рауніяр Г., Канбур Р. [4] наголошують на необхідності економічного зростання, структурної трансформації та покращення соціальних показників. Вважаємо, що такий підхід є обґрунтованим лише частково, адже інклюзивність не слід трактувати як перешкоду економічному зростанню, однак економічний прогрес має бути не просто кількісним, а справедливим і розподіленим.

Дослідники Джонсон Б., Андерсон А. Д. [5] вказують на важливість участі маргіналізованих груп через перерозподіл ресурсів і включення у формальні й неформальні інститути. Підтримуємо цей підхід, оскільки без реального включення вразливих категорій неможливо досягти справжньої інклюзії, адже формальна рівність без реального доступу лише поглиблює відчуження. До цієї ж групи можна віднести дослідження С. В. Філіппової, С. О. Єрмака [6], де акцентується увага на взаємодії влади з різними соціальними групами задля структурних змін у громадах. Такий підхід є цінним для даного дослідження, оскільки робота проводиться з моделлю інклюзії на рівні регіонального управління.

Окремо виділяється екологічно-соціальний підхід, який пропонують Гупта Д., Бод І. [7], а також Гупта Д., Пау Н., Рос-Тонен А. [8]. Вони вводять у поле інклюзивного розвитку не лише соціальні та реляційні, а й екологічні параметри, що формують нову рамку сталого розвитку. Зазначений підхід видається обґрунтованим, оскільки сталий розвиток і соціальна справедливість мають розглядатися як взаємопов'язані процеси. Ігнорування екологічного виміру в довгостроковій перспективі призводить до нових форм виключення.

Практико-орієнтований підхід демонструє Фонд «Пенабулу» [9], розглядаючи інклюзивний розвиток як забезпечення зайнятості, доступу до базових послуг і підтримки вразливих груп. Це корисна операціоналізація терміна, яка дозволяє ефективно впроваджувати інклюзію в публічну політику. Водночас зазначений підхід доцільно доповнювати участю громад для забезпечення стійкого ефекту.

Федулова Л.І. [10] розглядає інклюзивний розвиток як спосіб забезпечити участь усіх соціальних верств і територій у вирішенні соціально-економічних проблем. Такий підхід є важливим для розуміння просторової інклюзії – особливо актуальної для України, де наявна значна територіальна асиметрія. Ш. ван Гент [11] також зосереджується на включенні маргіналізованих груп у політичні, економічні та соціальні процеси, що викликає науковий інтерес з огляду на акцент на трансформаційній ролі політичної участі.

Нарешті, інтегральне бачення пропонує Вдовичена О.Г. [12], яка трактує інклюзивний розвиток як систему взаємодії держави, бізнесу та суспільства задля справедливого розподілу ресурсів. Цей підхід є найбільш концептуально близьким, оскільки в межах даного дослідження також використовується ідея про те, що жоден суб'єкт не може самостійно забезпечити інклюзивність – вона можлива лише в умовах партнерської взаємодії, інституційної синергії та прозорої відповідальності.

У вітчизняних дослідженнях інклюзивний розвиток отримує чітку галузеву конкретизацію, передусім у межах аграрної сфери, що відображено у працях О. М. Бородіної та І. В. Прокопи [14; 15], які обґрунтовують перехід від екстрактивної до інклюзивної моделі розвитку сільських територій.

У підсумку можна виділити чотири основні підходи до розуміння інклюзивного розвитку (рис. 1).

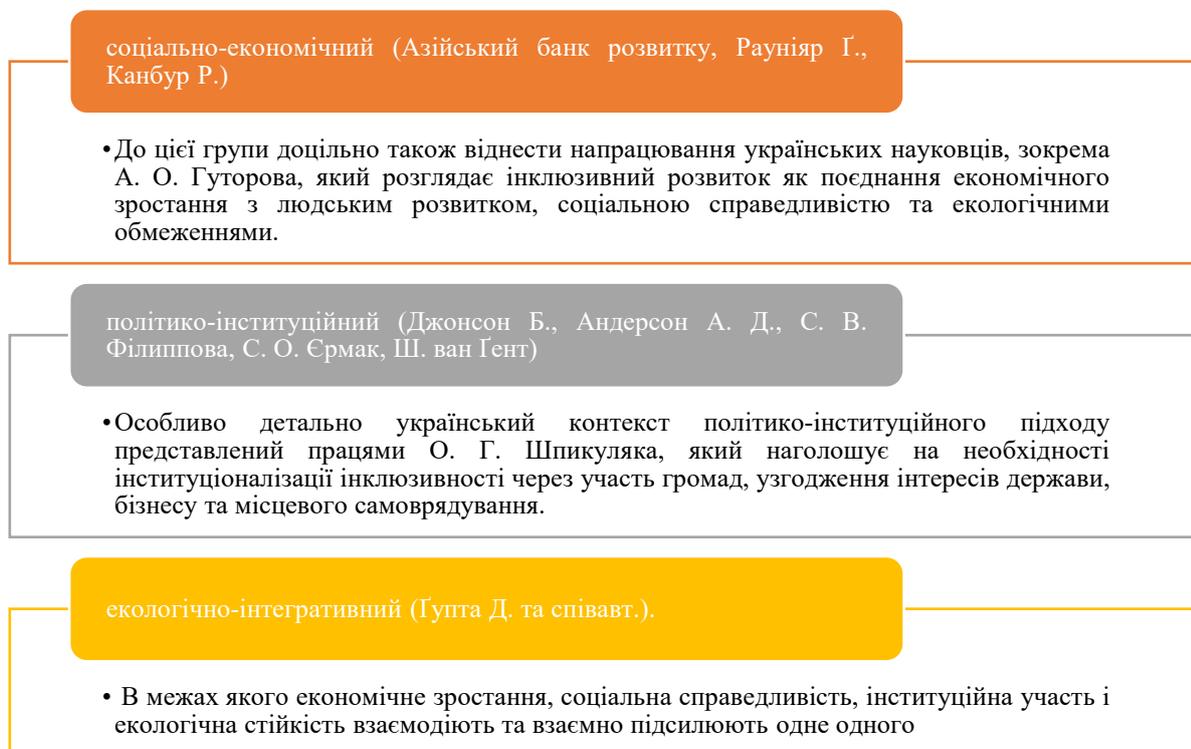

Рис. 1. Характеристика підходів до розуміння інклюзивного розвитку

Джерело: розроблено автором за даними [13; 16].

Аналіз рис. 1., що узагальнює підходи до розуміння інклюзивного розвитку, дає змогу зробити висновок про багатовимірність і концептуальну складність цього явища. Представлені підходи відображають еволюцію наукової думки від зосередження на людині як носії прав і свобод до комплексного бачення розвитку як результату взаємодії економічних, соціальних, інституційних та екологічних чинників. Гуманістичний підхід акцентує увагу на розширенні можливостей особистості, свобод і доступу до базових благ, що формує ціннісну основу інклюзивного розвитку та підкреслює його людиноцентричний характер. Соціально-економічний підхід доповнює це бачення, зосереджуючись на поєднанні економічного зростання зі зменшенням нерівності, розвитком людського капіталу та забезпеченням соціальної справедливості, що дозволяє розглядати інклюзивність як якісну характеристику економічного поступу, а не його альтернативу. Політико-інституційний підхід підкреслює вирішальну роль інституцій, участі громад і узгодження інтересів ключових суб'єктів розвитку, демонструючи, що без ефективного управління та залучення

суспільства інклюзивність не може бути досягнута на практиці. Екологічно-інтегративний підхід розширює рамки аналізу, включаючи екологічну відповідальність і міжпоколіннєву рівновагу як невід'ємні елементи інклюзивного розвитку. У сукупності ці підходи свідчать, що інклюзивний розвиток не може бути зведений до одного виміру або інструменту, а потребує системного, інтегрованого підходу, в межах якого економічне зростання, соціальна справедливість, інституційна участь і екологічна стійкість взаємодіють та взаємно підсилюють одне одного. Авторська позиція, сформована на перетині політико-інституційного та екологічно-інтегративного підходів, логічно відображає сучасні виклики розвитку та підкреслює необхідність партнерської взаємодії між владою, бізнесом і суспільством як ключової умови досягнення справедливого й сталого економічного поступу.

Отже, наступним пропонується детальніше розглянути трактування інклюзивного економічного розвитку як ключового елементу інклюзивного розвитку (табл. 2).

Таблиця 2

Сутність поняття «інклюзивний економічний розвиток» в науковій літературі

Автор	Трактування
Андрі А. Г., Лефе І. Д. Г., Констан Ф. Д. [17]	Розвиток туризму може сприяти інклюзивному економічному зростанню, забезпечуючи зайнятість та дохід для широких верств населення, зменшуючи при цьому нерівність.
Олудіпе О., Моралес Л., Кетцер Ж.-Г. [18]	Інклюзивний розвиток можливий через освітню політику, що підвищує людський капітал та дає змогу нації уникати ресурсного прокляття, забезпечуючи довгострокову економічну стійкість.
Ядав О. П., Теотія Р., Баліян Р. [19]	Цифрові технології, включно з фінтехом, створюють нові можливості для інклюзивного економічного розвитку через доступ до фінансів та ринку праці у цифровій економіці.
Анестіява□ті Ч. А., Хантіньяно Г., Агата А., Аманда Ч. [20]	Фінтех може зменшити ризики кредитування та розширити доступ до фінансових ресурсів для підприємств у країнах, що розвиваються, що підтримує інклюзивний розвиток.
Чень Г.-Цз., Лінг Г.-Ї., Чень П.-Ї. [21]	Інклюзивний розвиток пов'язаний із соціальним добробутом і рівними освітніми можливостями для всіх соціальних груп, що забезпечує рівний старт у економічному житті.
Гуанжун Ю., Лінбан Чж., Хун Ю., Чжії Л., Сюй Чж. [22]	Інклюзивний розвиток підтримується державною політикою інтеграції цивільного та військового секторів, що стимулює інновації та забезпечує широке залучення населення до економічного прогресу.
Гуторов А. О. [13]	Інклюзивний економічний розвиток трактується як система включень, що поєднує економічні, соціальні та екологічні компоненти розвитку.
Бородіна О. М., Прокопа І. В. [14; 15]	Інклюзивний розвиток визначається як всеохопний процес підвищення якості життя сільського населення через розвиток людського капіталу, інфраструктури та інститутів участі.
Шпикуляк О. Г. [16]	Інклюзивність економічного розвитку пов'язується з інституційним забезпеченням участі місцевих громад у формуванні політики та розподілі вигод.

Джерело: систематизовано автором за даними [13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22].

Аналізуючи сучасні трактування поняття інклюзивного економічного розвитку, представлені у таблиці 1.2, можна виокремити декілька концептуальних підходів, що формують загальну картину наукової думки у 2025 р.. Усі автори, попри різні сфери акценту, сходяться в одному – інклюзивний економічний розвиток є багатовимірним явищем, яке охоплює не лише економіку, а й соціальні, цифрові, освітні та навіть військово-технологічні компоненти, що дозволяє розглядати його як нову парадигму розвитку в умовах глибокої глобальної трансформації.

Першу групу становлять автори, які акцентують увагу на ролі фінансових інструментів у досягненні інклюзивності. Так, Ядав О. П., Теотія Р. та Баліян Р. [19], які зосереджуються на потенціалі фінтеху та цифрових технологій як засобів розширення доступу до фінансових ресурсів і ринку праці. Схожий акцент у Анестіява□ті Ч. А., Хантіньяно Г., Агата А., Аманда Ч. [20], які розглядають фінтех як інструмент зниження кредитного ризику для малого бізнесу в країнах, що розвиваються. Поділяємо цю думку, оскільки вважаємо, що цифрові технології – це не лише економічна модернізація, а й потенційний соціальний вирівнювач. Проте, важливо пам'ятати, що впровадження фінтеху повинно супроводжуватися цифровою грамотністю і регуляторною відповідальністю, інакше воно лише поглибить нерівність.

Другу групу становлять автори, які фокусуються на розвитку людського капіталу, адже у своїй роботі Олудіпе О., Моралес Л., Кетцер Ж.-Г. [18] вказують на роль освіти як інструменту виходу з пастки «ресурсного прокляття». Їхній підхід перегукується з ідеєю довгострокової інвестиції в людину як найстійкіший актив економіки. Підтримуємо цю позицію, адже в умовах економічної нестабільності саме освіта створює фундамент для мобільності, адаптивності та

стійкості соціальних систем. Інші дослідники, Чень Г.-Цз., Лінь Г.-Ї., Чень П.-Ї. [21] доповнюють цю групу, розглядаючи інклюзію через доступ до якісної освіти й добробуту для всіх соціальних груп, включаючи дітей з мігрантських родин. Такий підхід дозволяє подивитися на економічну інклюзивність як на похідну від соціальної.

Третю групу становлять підходи, які розглядають інклюзивність у тісному зв'язку з розвитком конкретних секторів економіки. Андрі А. Г., Лефе І. Д. Г., Констан Ф. Д. [17] аналізують туризм як фактор зменшення нерівності, адже нестандартний, але важливий ракурс, так як галузі, орієнтовані на зайнятість широких мас населення, можуть реально змінювати соціальну структуру. Погоджуємося з думкою з поправкою на потребу уникати надмірної залежності від галузей із сезонною чи нестабільною динамікою.

Окремо варто згадати Гуанжун Ю., Ліньбан Чж., Хун Ю., Чжі Л., Сюй Чж. [22], які розглядають досвід Китаю з інтеграції цивільного та військового секторів. Такий підхід може виглядати специфічно, однак на практиці демонструє, як стратегічна державна політика здатна створювати інклюзивні можливості для громадян у високотехнологічному секторі. Вважаємо, що в українському контексті інтеграція військових структур у цивільне життя вимагає значно обережнішого балансу. Проте ідея залучення громадян до технологічного розвитку – надзвичайно актуальна.

Отже, сучасні підходи до розуміння інклюзивного економічного розвитку охоплюють широкий спектр, від доступу до фінансів і цифрових сервісів, через людський капітал і освіту, до галузевих та державних стратегій. Дане дослідження спирається на поєднання цих підходів, трактуючи інклюзивний економічний розвиток як системну взаємодію економічної політики, соціального забезпечення, освітніх інституцій і цифрової інфраструктури, що забезпечує рівні можливості для всіх членів суспільства, незалежно від регіону, доходу чи соціального походження.

Таким чином, узагальнення міжнародних і вітчизняних досліджень дозволяє стверджувати, що в працях українських науковців (Гуторов [13], Бородіна, Прокопа [14; 15], Шпикуляк [16]) сформовано інституційно-орієнтований та територіально чутливий підхід до інклюзивного розвитку, який є особливо релевантним для аграрної економіки України.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Попри значну кількість наукових підходів до трактування інклюзивного розвитку та активне зростання дослідницького інтересу до цієї проблематики, у сучасній науковій літературі досі відсутнє єдине, узгоджене бачення саме інклюзивного економічного розвитку як цілісної й системної категорії. У більшості праць увага зосереджується на окремих аспектах інклюзії – соціальному, економічному, інституційному або екологічному, тоді як їх взаємозв'язок і взаємозалежність розглядаються фрагментарно. У результаті інклюзивний економічний розвиток часто трактується або як похідна від соціальної політики, або як доповнення до економічного зростання, що не дозволяє повною мірою розкрити його потенціал як нової парадигми розвитку.

Особливо недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції економічних, соціальних, інституційних та екологічних складових у межах єдиної концептуальної та методичної моделі, яка могла б бути використана для комплексного оцінювання рівня інклюзивності економіки. Брак уніфікованих підходів до вимірювання інклюзивного економічного розвитку ускладнює порівняльний аналіз між країнами та регіонами, а також обмежує можливості практичного застосування наукових напрацювань у процесі формування та реалізації державної політики. Крім того, в наукових дослідженнях недостатньо уваги приділяється механізмам узгодження інтересів держави, бізнесу та громадянського суспільства, а також інституційним умовам, за яких інклюзивний економічний розвиток може набути стійкого та довгострокового характеру.

Усе це зумовлює необхідність подальших наукових розвідок, спрямованих на поглиблення теоретичного осмислення інклюзивного економічного розвитку як системного явища, розроблення комплексних моделей його оцінювання та обґрунтування практичних інструментів державної політики, орієнтованих на поєднання економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної стійкості.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження сутності інклюзивного економічного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для обґрунтування актуальності інклюзивного економічного розвитку як самостійного напрямку наукових досліджень доцільно проаналізувати еволюцію наукового інтересу до цієї проблематики у міжнародному академічному просторі. Одним із індикаторів такої зацікавленості є динаміка кількості публікацій у провідних наукометричних базах даних, які відображають основні тенденції розвитку економічної науки. У цьому контексті особливу аналітичну цінність має база Scopus, що акумулює результати досліджень провідних учених і наукових установ світу та дозволяє відстежити зміни у фокусі наукових досліджень у часовому вимірі. Саме тому подальший аналіз динаміки наукових публікацій, присвячених інклюзивному економічному розвитку за період 2004–2025 років, дає змогу оцінити рівень сформованості цього напрямку, виявити ключові етапи його становлення та підтвердити зростаючу значущість проблеми у сучасному науковому дискурсі (рис. 2).

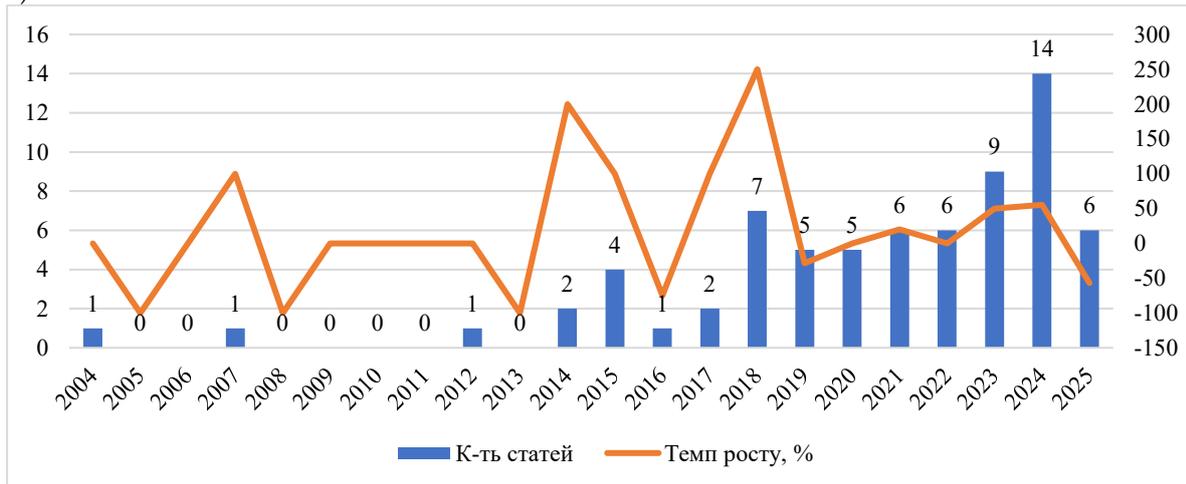

Рис. 2. Динаміка кількості наукових публікацій, пов'язаних з тематикою інклюзивного економічного розвитку та опублікованих на Scopus в період 2004–2025 рр, штук

Джерело: побудовано автором за даними [23].

Бібліографічний аналіз динаміки кількості наукових публікацій, присвячених інклюзивному економічному розвитку у базі Scopus за період 2004–2025 років, свідчить про поступове, але стабільне зростання наукового інтересу до цієї тематики. У період з 2004 до 2012 р. кількість публікацій залишалась вкрай незначною та нестабільною – не більше однієї статті на рік, із періодами повної відсутності досліджень. Проте починаючи з 2014 р., спостерігається поступове активізування дослідницької уваги до теми. У 2015–2018 роках відбулося кількаразове зростання кількості публікацій, зокрема у 2018 р. зафіксовано темп приросту на рівні 250 %, що свідчить про суттєвий прорив у науковому зацікавленні.

Найвищі темпи зростання кількості наукових праць припадають на період 2023–2024 років, у 2024 р. опубліковано 14 статей, що стало піком за весь аналізований період, а за неповних пів р. 2025 р. – 6 статей, що теж засвідчує позитивну динаміку.

Таким чином, зафіксована динаміка наукових публікацій переконливо свідчить про те, що проблематика інклюзивного економічного розвитку поступово переходить із периферії наукових досліджень у центр сучасного економічного дискурсу. Зростання уваги з боку наукової спільноти є закономірною реакцією на поглиблення соціально-економічних диспропорцій, посилення нерівності доходів і можливостей, загострення екологічних проблем, а також на виклики, пов'язані з фінансовими кризами, пандеміями, воєнними конфліктами та трансформаціями глобальних ланцюгів створення вартості. У цих умовах традиційні моделі економічного зростання дедалі частіше виявляються недостатніми для забезпечення довгострокового добробуту населення, що зумовлює потребу в переосмисленні цілей і критеріїв економічного розвитку. Саме тому інклюзивність розглядається не як допоміжна характеристика, а як одна з ключових концепцій майбутнього економічного поступу, орієнтованого на людину, соціальну справедливість і міжпоколіннєву стійкість.

Зростання кількості досліджень також свідчить про поступовий перехід від суто теоретичних міркувань до пошуку практичних рішень і прикладних інструментів реалізації інклюзивного економічного розвитку. Усе більше науковців і практиків акцентують увагу на

необхідності формування чітких, вимірюваних критеріїв оцінювання рівня інклюзивності економіки, оскільки без кількісних показників складно оцінити реальні результати впроваджених реформ, порівнювати країни та регіони, а також коригувати державну політику. Відсутність узгоджених індикаторів призводить до того, що інклюзивність часто залишається декларативною метою, не підкріпленою системним моніторингом і аналізом. Саме в цьому контексті особливого значення набувають міжнародні методології оцінювання інклюзивного розвитку, які дозволяють перейти від абстрактних концепцій до практичних інструментів аналізу.

Важливим кроком у цьому напрямі стало запровадження у 2018 році Всесвітнім економічним форумом у Давосі Індексу інклюзивного розвитку (Inclusive Development Index, IDI), який запропонував альтернативний підхід до оцінювання економічного поступу країн. На відміну від валового внутрішнього продукту, що відображає лише загальний обсяг створеної вартості, IDI орієнтований на комплексну оцінку результатів розвитку з урахуванням соціальної справедливості, якості життя населення та довгострокової стійкості економічної системи. Індекс охоплює широкий спектр показників – від продуктивності праці, рівня зайнятості та доходів населення до доступу до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту й екологічної безпеки, що дозволяє більш повно відобразити реальний стан економіки та суспільства.

Структурно Індекс інклюзивного розвитку складається з 12 показників, згрупованих у три логічно пов'язані блоки, що дає змогу не лише оцінювати поточний рівень розвитку, а й відстежувати його динаміку за п'ятирічний період. Такий підхід робить індекс особливо релевантним для формування та коригування державної економічної політики, оскільки дозволяє оцінювати результати рішень у середньостроковій перспективі. Важливою перевагою IDI є також те, що він розраховується окремо для країн з різним рівнем економічного розвитку, що підвищує об'єктивність міжнародних порівнянь і зменшує вплив структурних відмінностей між економіками.

Представлена таблиця 3 відображає багатовимірний підхід до оцінювання якості економічного поступу країни та демонструє логіку побудови індексу інклюзивного розвитку.

Таблиця 3

Характеристика показників інклюзивного економічного розвитку

№	Назва групи	Індикатори
1	Зростання та розвиток	ВВП на душу населення; Продуктивність праці (ВВП на одного зайнятого, у дол. США); Середня очікувана тривалість життя; Рівень зайнятості населення працездатного віку.
2	Інклюзивність	Коефіцієнт розподілу доходів у суспільстві (0 повна рівність, 100 повна нерівність); Рівень бідності; Коефіцієнт стратифікації суспільства за рівнем багатства (0 повна рівність, 100 повна нерівність); Медіанні щоденні витрати домогосподарств (індикатор, що базується на купівельній спроможності та поділяє населення країни на тих, хто витрачає більше і менше цієї межі).
3	Міжпоколіннева стійкість та сталий розвиток	Скориговані чисті заощадження (враховують: запаси природних ресурсів + витрати на освіту споживання ресурсів, виснаження енергетичних резервів, шкода від викидів; вказується у % до валового національного продукту); Вуглецевий слід ВВП (викиди CO ₂ на кожен долар створеного ВВП); Розмір державного боргу (у % до ВВП); Демографічне навантаження (співвідношення утриманців віком до 15 і 65+ до працездатного населення).

Джерело: складено автором за даними [24].

Отож, наведена таблиці умовно поділена на три групи показників, кожна з яких виконує окрему функцію в системі оцінювання. Перша група, орієнтована на зростання та розвиток, включає традиційні економічні метрики, такі як ВВП на душу населення, продуктивність праці, середня очікувана тривалість життя та рівень зайнятості населення працездатного віку. Ці індикатори характеризують здатність економіки створювати економічну вартість, забезпечувати зайнятість і формувати базові умови для відтворення людського потенціалу. Водночас вони лише частково відображають соціальні наслідки зростання, оскільки не дають повної картини того, яким чином створена вартість розподіляється між різними групами населення, що й зумовлює необхідність доповнення їх показниками інклюзивності та стійкості.

Друга група показників, що характеризує інклюзивність, зосереджує увагу безпосередньо на рівні соціальної справедливості та якості розподілу результатів економічного зростання в суспільстві. Саме ці індикатори дозволяють оцінити, наскільки економічний поступ є всеосяжним і

чи охоплює він різні соціальні групи, а не лише найбільш економічно активну або забезпечену частину населення. Показники нерівності доходів, рівня бідності та стратифікації за рівнем багатства дають змогу виявити глибину соціальних розривів і масштаби виключення окремих верств населення з економічних процесів. Принципово важливим є те, що в межах цієї групи акцент робиться не на середніх значеннях доходів або споживання, які можуть маскувати реальні диспропорції, а на розподілені даних. Зокрема використання показника медіанних щоденних витрат домогосподарств дозволяє точніше відобразити купівельну спроможність населення, відокремити типові умови життя більшості громадян від крайніх значень та глибше зрозуміти соціальну структуру суспільства. Такий підхід дає можливість виявляти приховані форми нерівності та більш обґрунтовано формувати соціальну політику, спрямовану на підтримку вразливих груп.

Третя група показників – міжпоколіннева стійкість та сталий розвиток – суттєво розширює рамки оцінювання інклюзивного економічного розвитку, виводячи його за межі короткострокової економічної ефективності. Ця група орієнтована на аналіз того, якою мірою поточна модель розвитку забезпечує можливості для майбутніх поколінь і чи не створює вона довгострокових соціальних, фінансових або екологічних ризиків. Показники скоригованих чистих заощаджень, вуглецевого сліду ВВП, рівня державного боргу та демографічного навантаження відображають баланс між використанням природних ресурсів, інвестиціями в людський капітал, фінансовою стабільністю та здатністю економіки адаптуватися до демографічних змін. Включення екологічних та боргових індикаторів є особливо важливим, оскільки ігнорування цих аспектів у короткостроковій перспективі може призвести до накопичення структурних проблем, які в майбутньому обмежать економічні та соціальні можливості суспільства.

У сукупності всі три групи показників, представлені в таблиці 3, демонструють комплексний і системний характер підходу до оцінювання інклюзивного розвитку. Вони переконливо підтверджують, що інклюзивний розвиток не зводиться виключно до темпів економічного зростання або зменшення бідності, а передбачає досягнення динамічного балансу між економічною ефективністю, соціальною рівністю та екологічною стійкістю. Такий підхід дозволяє формувати державну політику, орієнтовану не лише на досягнення формальних макроекономічних показників, а на реальне підвищення якості життя населення, соціальну згуртованість і довгострокову стабільність розвитку. Саме з урахуванням цієї логіки в підсумку даного підрозділу доцільно представити авторську модель інклюзивної економіки (рис. 3), яка узагальнює взаємодію ключових суб'єктів та механізмів інклюзивного розвитку.

Модель інклюзивної економіки ґрунтується на тісному та взаємозалежному зв'язку між ключовими суб'єктами соціально-економічної системи – державою, підприємствами (бізнесом) і суспільством – та передбачає їх узгоджену взаємодію у процесі формування й реалізації економічної політики. Така модель функціонує одночасно на кількох рівнях – від локального й національного до регіонального та глобального, утворюючи багаторівневу систему впливів, відповідальності та зворотного зв'язку. Саме багаторівневність дозволяє враховувати різноманітність соціально-економічних умов, інституційних можливостей і потреб населення, забезпечуючи адаптивність інклюзивної економіки до динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

На національному рівні держава відіграє провідну стратегічну роль у формуванні інституційного середовища, яке створює рівні правила гри та сприяє справедливому доступу громадян до економічних ресурсів, соціальних послуг і можливостей для самореалізації. Державна політика в межах інклюзивної економіки має бути спрямована не лише на стимулювання економічного зростання, а й на зменшення соціально-економічних диспропорцій, підтримку регіональної збалансованості та підвищення соціальної згуртованості. Це передбачає ефективне використання фіскальних і регуляторних інструментів, зокрема прогресивного оподаткування, системи соціального захисту та цільових програм підтримки вразливих груп населення. Особливого значення набувають інвестиції в розвиток людського капіталу через освіту, охорону здоров'я, наукові дослідження та інновації, а також розвиток транспортної, цифрової та соціальної інфраструктури. Підтримка малого і середнього бізнесу розглядається як одна з ключових передумов інклюзивного зростання, оскільки саме цей сектор створює значну частину робочих місць і сприяє розвитку місцевих економік.

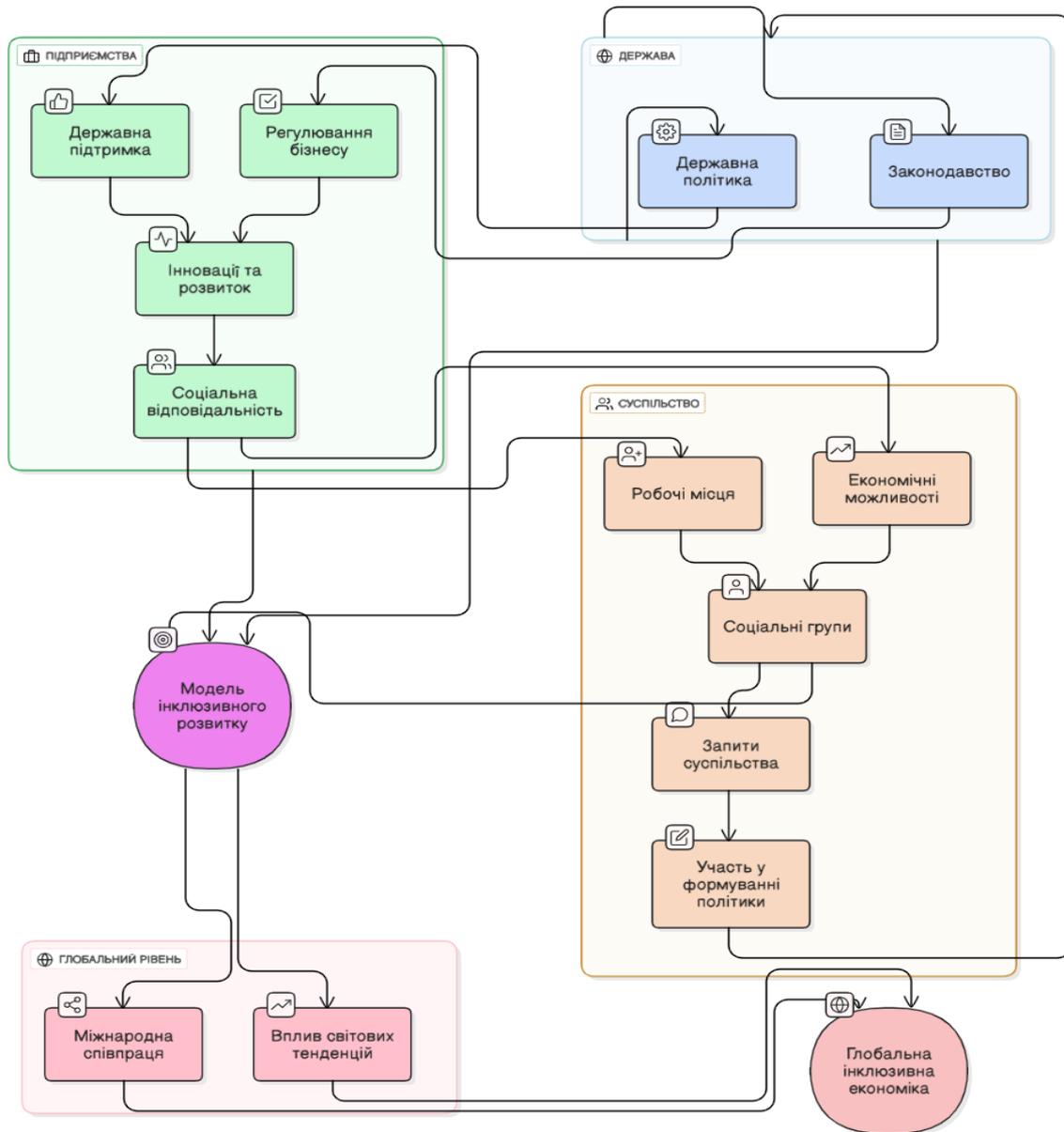

Рис. 3. Модель інклюзивної економіки

Джерело: розроблено автором.

Паралельно з державою підприємства виступають не лише рушієм економічної активності та джерелом доданої вартості, а й важливими суб'єктами соціально відповідального розвитку. У межах інклюзивної економіки роль бізнесу виходить за межі максимізації прибутку та передбачає активну участь у вирішенні соціальних і екологічних проблем. Це проявляється у створенні гідних і стабільних робочих місць, забезпеченні справедливої оплати праці, дотриманні стандартів безпеки та недискримінації, розвитку корпоративної культури рівних можливостей, а також у впровадженні інноваційних та екологічно відповідальних технологій. Бізнес також може відігравати важливу роль у розвитку місцевих громад через інвестиції в соціальні проєкти, партнерство з освітніми установами та підтримку підприємницьких ініціатив. У такій моделі підприємства стають не лише економічними агентами, а й повноправними учасниками формування сталого суспільного добробуту.

Суспільство, у свою чергу, розглядається як активний суб'єкт інклюзивного економічного розвитку, а не пасивний споживач результатів державної політики чи бізнес-рішень. Через механізми громадянської активності, участі у прийнятті рішень, розвитку місцевих ініціатив та формування соціального капіталу населення безпосередньо впливає на пріоритети розвитку, якість управління та рівень підзвітності влади й бізнесу. Громадські організації, профспілки, об'єднання

підприємств, місцеві громади та інші інститути громадянського суспільства виконують функцію посередників між різними групами інтересів, забезпечуючи прозорість процесів, захист соціально вразливих верств і поширення практик соціальної справедливості. Активна участь суспільства є необхідною умовою формування довіри, без якої неможливе ефективне функціонування інклюзивної економіки.

На регіональному та міжнародному рівнях інклюзивна економіка передбачає координацію дій між державами та наднаціональними інституціями з метою подолання глобальної нерівності, забезпечення справедливих умов торгівлі, зменшення екологічних ризиків і досягнення цілей сталого розвитку. Сучасні глобальні виклики – такі як зміна клімату, фінансова нестабільність, масова трудова міграція, продовольча та енергетична безпека – не можуть бути вирішені виключно на національному рівні й потребують спільних, скоординованих рішень на основі принципів рівноправності, солідарності та доступу до можливостей для всіх країн незалежно від рівня їх економічного розвитку [26].

Таким чином, інклюзивна економіка постає як багаторівнева та динамічна модель, у межах якої взаємодія між державою, бізнесом і суспільством відбувається на засадах партнерства, спільної відповідальності та орієнтації на довгостроковий і сталий добробут. Ефективність такої моделі залежить від узгодженості дій на всіх рівнях – від локального до глобального – а також від здатності інституцій і суб'єктів адаптуватися до постійно змінюваних соціально-економічних умов. Особливої актуальності цей підхід набуває в умовах децентралізації, коли місцеві громади отримують ширші повноваження та відповідальність за власний економічний і соціальний розвиток, що зумовлює потребу у впровадженні нових моделей управління, орієнтованих на потреби населення, участь громадян і підвищення якості життя [27].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що сучасне розуміння інклюзивного економічного розвитку суттєво еволюціонувало й вийшло за межі його традиційного трактування виключно як інструменту зменшення бідності або перерозподілу доходів. У сучасному науковому дискурсі інклюзивний економічний розвиток розглядається як складне, багатовимірне явище, що охоплює широкий спектр взаємопов'язаних компонентів. До них належать фінансова інклюзія, яка забезпечує доступ населення та бізнесу до фінансових ресурсів; освітня інклюзія, що формує людський капітал і створює рівні стартові можливості; цифрова інклюзія, яка відкриває доступ до сучасних технологій і ринку праці; секторальна інклюзія, пов'язана із залученням різних галузей економіки до створення зайнятості та доданої вартості; екологічна інклюзія, спрямована на збереження природних ресурсів і зменшення екологічних ризиків; а також політична та інституційна інклюзія, що забезпечує участь громадян у процесах прийняття рішень і формуванні державної політики.

Авторська позиція базується на інтеграції зазначених підходів і виходить із розуміння інклюзивного економічного розвитку як процесу системної та узгодженої взаємодії між державою, ринковими інституціями та громадянським суспільством. Така взаємодія має бути спрямована на досягнення соціальної справедливості, забезпечення сталого й якісного економічного зростання, а також дотримання принципів міжпоколіннєвої відповідальності. У межах цього підходу економічне зростання розглядається не як самоціль, а як інструмент підвищення добробуту населення, зменшення соціальних розривів і формування стійких соціально-економічних систем, здатних адаптуватися до глобальних викликів і внутрішніх трансформацій.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що осмислення сутності інклюзивного економічного розвитку має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки воно створює підґрунтя для формування нової моделі державної економічної політики, орієнтованої на людину, її права, потенціал і довгостроковий добробут. Така модель політики передбачає перехід від вузького фокусу на макроекономічні показники до комплексної оцінки якості життя, соціальної згуртованості та стійкості розвитку. У цьому зв'язку подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розроблення та вдосконалення методичних підходів до кількісного оцінювання рівня інклюзивності економічного розвитку на національному та регіональному рівнях, що дозволить підвищити обґрунтованість управлінських рішень і ефективність реалізації інклюзивної економічної політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sen A. *Development as freedom*. Oxford : Oxford University Press, 1999. 366 p.
2. Sachs I. From poverty trap to inclusive development in LDCs. *Economic and Political Weekly*. 2004. Vol. 39, № 18. P. 1802–1811.
3. Long-term strategic framework: lessons from implementation (2001–2006) : special evaluation. Asian Development Bank. Manila, 2007. 64 p.
4. Rauniyar G., Kanbur R. Inclusive growth and inclusive development: a review and synthesis of Asian Development Bank literature. 2019. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/evaluation-document/35885/files/op8-inclusive-growth-development.pdf>
5. Jonson B., Anderson A. D. Learning, innovation and inclusive development. New perspectives on economic development strategy and development aid. URL: <https://www.researchgate.net/publication/272795954>
6. Філіппова С. В., Єрмак С. О. Формування моделі інклюзивного розвитку економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8574>. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.19>
7. Gupta J., Baud I. *Sustainable Development Goals and Inclusive Development*. POST2015/UNU-IAS Policy Brief № 5. Tokyo : United Nations University Institute for the Advanced Study of Sustainability, 2014. 8 p.
8. Gupta J., Pouw N., Ros-Tonen A. Towards an elaborated theory of inclusive development. *European Journal of Development Research*. 2015. Vol. 27, № 4. P. 541–559.
9. Inclusive development. Penabulu Foundation. 2015. URL: <https://penabulufoundation.org/en/inclusive-development/>
10. Федулова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 3(25). С. 56–65.
11. Shanina van Gent. *Beyond buzzwords: what is “inclusive development”?* : synthesis report. 2017. URL: <https://includeplatform.net/wp-content/uploads/2017/09/Beyond-buzzwords.pdf>
12. Вдовичена О. Г. Інклюзивний розвиток – сучасна парадигма стійкого економічного зростання. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 3(71). С. 17–29.
13. Гуторов А. О. *Інклюзивний розвиток національної економіки: методологія, політика, механізми* : монографія. Харків, 2021. 300 с.
14. Бородіна О. М., Прокопа І. В. Майбутнє сільського сектору України – від екстрактивного використання до інклюзивного розвитку. *Економіка України*. 2018. № 11–12(684–685). С. 104–121. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.11.104>
15. Бородіна О. М., Прокопа І. В. Інклюзивний сільський розвиток: науковий дискурс. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 1. С. 70–85.
16. Шпикуляк О. Г. Інституційне забезпечення інклюзивного розвитку аграрної сфери: концептуальні засади і практичний вимір. *Економіка АПК*. 2020. № 7. С. 12–19.
17. Andry A. H., Lefe Y. D. H., Constant F. D. Does tourism development matter in reducing income inequality in Africa’s Indian Ocean Island countries? *SN Business and Economics*. 2025. Vol. 5, № 1. Art. 7.
18. Oludipe O., Morales L., Coetzer J.-H. Charting Nigeria’s economic curse and the sustainability agenda through education. *Geoeconomics of the Sustainable Development Goals*. 2025. P. 159–186.
19. Yadav O. P., Teotia R., Baliyan R. Fintech and data science: shaping the future of the digital economy. *Synergy of AI and Fintech in the Digital Gig Economy*. 2025. P. 316–333.
20. Anestiawati C. A., Khantinyano H., Agatha A., Amanda C. Bank FinTech and credit risk: comparison of selected emerging and developed countries. *Studies in Economics and Finance*. 2025. <https://doi.org/10.1108/SEF-12-2023-0714>
21. Chen H.-J., Lin H.-I., Chen P.-Y. The relationship of parent involvement, motivational resilience, flourishing, and academic performance. *Bulletin of Educational Psychology*. 2025. Vol. 56, № 3. P. 651–682.
22. Guangrong Y., Linbang Z., Hong Y., Zhiyi L., Xu Z. The history and experience of integrated military and civilian development in China. *Science and Technology Development and Policies in China 1978–2018*. 2018. P. 285–312.
23. Scopus. Search results for “essence of inclusive economic development”. Elsevier, 2025. URL: <https://www.scopus.com/results/results.uri>

24. World Economic Forum. *The inclusive growth and development report 2017 : insight report*. January 2017. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf
25. Задоя О. А. Інструменти та напрями реалізації стратегії інклюзивного розвитку в Україні. *Академічний огляд*. 2019. № 2(51). С. 5–14.
26. Продіус О. І. Інклюзивні інновації в контексті соціальної відповідальності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. С. 84–88.
27. Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (4–5 жовт. 2018 р., м. Запоріжжя) / за ред. Е. В. Прущківської. Запоріжжя, 2018. 256 с.

References

- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Sachs, I. (2004). From poverty trap to inclusive development in LDCs. *Economic and Political Weekly*, vol. 39, no. 18, pp. 1802–1811.
- Asian Development Bank (2007). *Long-term strategic framework: lessons from implementation (2001–2006)*. Manila, Philippines.
- Rauniar, G., & Kanbur, R. (2019). Inclusive growth and inclusive development: a review and synthesis of Asian Development Bank literature. Available at: <https://www.adb.org/sites/default/files/evaluation-document/35885/files/op8-inclusive-growth-development.pdf>
- Jonson, B., & Anderson, A. D. (2015). Learning, innovation and inclusive development. *New perspectives on economic development strategy and development aid*. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/272795954>
- Filyppova, S. V., & Yermak, S. O. (2019). Formuvannya modeli inkluzivnoho rozvytku ekonomiky [Formation of the model of inclusive economic development]. *Efektivna ekonomika*, no. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8574>.
- Gupta, J., & Baud, I. (2014). *Sustainable Development Goals and Inclusive Development*. POST2015/UNU-IAS Policy Brief No. 5. Tokyo: United Nations University Institute for the Advanced Study of Sustainability.
- Gupta, J., Pouw, N., & Ros-Tonen, A. (2015). Towards an elaborated theory of inclusive development. *European Journal of Development Research*, vol. 27, no. 4, pp. 541–559.
- Penabulu Foundation (2015). Inclusive development. Available at: <https://penabulufoundation.org/en/inclusive-development/>.
- Fedulova, L. I. (2016). Inkluzivni innovatsii v systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Inclusive innovations in the system of socio-economic development]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 3(25), pp. 56–65.
- Shanina van Gent (2017). *Beyond buzzwords: what is “inclusive development”?* Synthesis report. Available at: <https://includeplatform.net/wp-content/uploads/2017/09/Beyond-buzzwords.pdf>.
- Vdovychena, O. H. (2018). Inkluzivnyi rozvytok – suchasna paradyhma stiikoho ekonomichnoho zrostantia [Inclusive development as a modern paradigm of sustainable economic growth]. *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*, vol. 3(71), pp. 17–29.
- Hutorov, A. O. (2021). *Inkluzivnyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky: metodolohiia, polityka, mekhanizmy* [Inclusive development of the national economy: methodology, policy, mechanisms]. Kharkiv, Ukraine.
- Borodina, O. M., & Prokopa, I. V. (2018). Maibutnie silskoho sektoru Ukrainy – vid ekstraktyvnoho vykorystannia do inkluzivnoho rozvytku [Future of the rural sector of Ukraine: from extractive use to inclusive development]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 11–12, pp. 104–121.
- Borodina, O. M., & Prokopa, I. V. (2019). Inkluzivnyi silskiy rozvytok: naukovyi dyskurs [Inclusive rural development: scientific discourse]. *Ekonomika i prohnouzuvannia*, no. 1, pp. 70–85.
- Shpykuliak, O. H. (2020). Instytutsiine zabezpechennia inkluzivnoho rozvytku ahrarynoyi sfery: kontseptualni zasady i praktychnyi vymir [Institutional support of inclusive development of the agrarian sector]. *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 12–19.
- Andry, A. H., Lefe, Y. D. H., & Constant, F. D. (2025). Does tourism development matter in reducing income inequality in Africa's Indian Ocean Island countries? *SN Business and Economics*, vol. 5, no. 1, art. 7.
- Oludipe, O., Morales, L., & Coetzer, J.-H. (2025). Charting Nigeria's economic curse and the sustainability agenda through education. *Geoeconomics of the Sustainable Development Goals*, pp. 159–186.
- Yadav, O. P., Teotia, R., & Baliyan, R. (2025). Fintech and data science: shaping the future of the digital economy. *Synergy of AI and Fintech in the Digital Gig Economy*, pp. 316–333.
- Anestiwati, C. A., Khantinyano, H., Agatha, A., & Amanda, C. (2025). Bank FinTech and credit risk: comparison of selected emerging and developed countries. *Studies in Economics and Finance*. Article in press.
- Chen, H.-J., Lin, H.-L., & Chen, P.-Y. (2025). The relationship of parent involvement, motivational resilience, flourishing, and academic performance. *Bulletin of Educational Psychology*, vol. 56, no. 3, pp. 651–682.
- Guangrong, Y., Linbang, Z., Hong, Y., Zhiyi, L., & Xu, Z. (2018). The history and experience of integrated military and civilian development in China. *Science and Technology Development and Policies in China 1978–2018*, pp. 285–312.
- Scopus (2025). Search results for “essence of inclusive economic development”. Elsevier. Available at: <https://www.scopus.com/results/results.uri>
- World Economic Forum (2017). *The inclusive growth and development report 2017*. Insight report. Available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf
- Zadoia, O. A. (2019). Instrumenty ta napriamy realizatsii stratehii inkluzivnoho rozvytku v Ukraini [Instruments and directions of implementation of inclusive development strategy in Ukraine]. *Akademichniy ohliad*, no. 2(51), pp. 5–14.
- Prodius, O. I. (2017). Inkluzivni innovatsii v konteksti sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstva [Inclusive innovations in the context of corporate social responsibility]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 14, pp. 84–88.
- Prushkivska, E. V. (Ed.). (2018). *Heneruvannya innovatsii inkluzivnoho rozvytku: natsionalnyi, rehionalnyi*,

THE ESSENCE OF INCLUSIVE ECONOMIC DEVELOPMENT

KYCHKAILO Oleksandra
National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics

The article examines the essence of inclusive economic development as a modern paradigm of socio-economic transformations in the context of globalisation and growing inequality. It is argued that traditional approaches to assessing economic progress, which focus primarily on macroeconomic indicators, do not reflect the real level of well-being of the population and do not consider the social, institutional and environmental aspects of development. The aim of the study is to generalise theoretical approaches to the interpretation of inclusive economic development, systematise its key components and form the author's vision of a model of an inclusive economy. In the process of analysing scientific sources, the main approaches to understanding inclusive development are identified: humanistic, socio-economic, political-institutional and ecological-integrative. It is shown that inclusive economic development is a multidimensional phenomenon that combines economic growth with human capital development, social justice, environmental sustainability, and institutional participation of communities. Particular attention is paid to the role of the state, business and civil society as key actors in shaping an inclusive economy, as well as the importance of partnership between them. Based on a bibliographic analysis of publications in the Scopus database for 2004–2025, the article demonstrates a growing scientific interest in the issue of inclusive economic development, which is due to the actualisation of issues of social equality, sustainable development and global challenges. The international methodology for assessing inclusiveness has been analysed, in particular the Inclusive Development Index, which allows for a comprehensive assessment of economic progress, taking into account income distribution, intergenerational sustainability and environmental constraints. The author's model of an inclusive economy is proposed as a multi-level system of interaction between the state, business and society, focused on improving the quality of life, fair distribution of resources and long-term well-being. The conclusion is made about the need for further research aimed at developing methodological approaches to quantitative assessment of the level of inclusiveness of economic development at the national and regional levels.

Keywords: inclusive economic development; socio-economic inequality; economic policy; sustainable development; state–business–civil society partnership; decentralization; social welfare.